

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 липня 2012 р. № 5076-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – Ст. 17.
4. Гловюк І.В. Адвокат свидетеля: проблемы функциональной направленности деятельности и уголовно-процессуального статуса по УПК Украины / И.В. Гловюк // Актуальные проблемы совершенствования законодательства и правоприменения : материалы IV Международной научно-практической конференции, г. Уфа, 08 февраля 2014 г. : в 2 ч. – Уфа : Евразийский научно-исследовательский институт проблем права, 2014. – Ч. 2. – 2014. – С. 199–204.
5. Орлова А.А. К вопросу о статусе адвоката на досудебных этапах уголовного судопроизводства / А.А. Орлова // Материал подготовлен для системы КонсультантПлюс. – 2007. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www. center-bereg.ru/j2153.html](http://www.center-bereg.ru/j2153.html)
6. Лазарева Л.В. Специальные знания и их применение в доказывании по уголовному делу : [монография] / Л.В. Лазарева. – М. : Юрлитинформ, 2009. – 224 с.

Петрук В.С.

завідувач сектору фізико-хімічних досліджень;

Сливка І.Ю.

старший судовий експерт,

*Закарпатський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України*

МОЖЛИВІСТЬ ВСТАНОВЛЕННЯ НАЯВНОСТІ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ АБО ЇХ ЗАЛИШКІВ В СЛІДАХ ПАПІЛЯРНИХ УЗОРІВ

Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів є одними з найнебезпечніших. Їх своєчасне розкриття та попередження є одним з важливих завдань держави. Не останню роль в процесі розкриття відіграє експертиза матеріалів,

речовин та виробів, яка дозволяє встановити наявність тих чи інших наркотичних засобів в об'єкті, що наданий на дослідження. Крім цього, певне значення при розкритті може мати дактилоскопічна експертиза, яка дозволяє ідентифікувати особу за слідами папілярних узорів, які залишені на місці злочину. Однак, в процесі розкриття злочину, який пов'язаний з обігом наркотичних засобів може виникнути потреба встановити, чи наявні сліди таких речовин у відбитках пальців рук. Теоретично, це дасть змогу стверджувати, що дана особа контактувала з наркотичними речовинами, психотропними речовинами чи їх аналогами, та брала участь у злочинах пов'язаних з незаконним обігом наркотиків.

Дана експертиза може проводитися як комплексна експертиза з залученням експерта-криміналіста, який має право проводити судову дактилоскопічну експертизу та експерта-хіміка з правом проведення судової експертизи матеріалів, речовин та виробів, за експертною спеціальністю дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

Слід пам'ятати, що оскільки в процесі судової експертизи матеріалів, речовин та виробів слід папілярного візерунку знищується, то спершу повинна виконуватись судова дактилоскопічна експертиза і тільки в разі позитивного висновку експерта («слід папілярного візерунку придатний для ідентифікації особи, що його залишила» або встановлення конкретної особи, що залишила слід), проводиться судова експертиза матеріалів, речовин та виробів. Це пов'язано з тим, що в процесі дослідження сліду на наявність наркотичних речовин чи їх залишків відбувається знищення сліду в процесі переносу на інший об'єкт-носії чи екстракцію.

Першим етапом буде проведення дактилоскопічної експертизи, на вирішення якої можуть бути поставлені запитання з приводу придатності сліду для ідентифікації особи та питання, чи залишений даний слід певною особою.

Дактилоскопічна експертиза повинна проводитися в лабораторних умовах в стерильних приміщеннях, що виключає можливість забруднення досліджуваного об'єкту.

Другим етапом буде проведення судової експертизи матеріалів, речовин та виробів, під час проведення якої є необхідність встановлення:

1) чи є в наданих слідах папілярних узорів залишки наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів?

2) чи є в наданих контрольних взірцях залишки наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів?

Другий етап комплексної експертизи, а саме судова експертиза матеріалів, речовин та виробів складається з таких етапів:

1) з слідоносія (темна чи світла дактилоскопічні плівки, відрізки клейкої стрічки «скотч», тощо) вирізається ділянка, на якій розташований слід папілярного візерунку, що перед цим був досліджений експертом-дактилоскопістом;

2) відрізаний фрагмент слідоносія поміщають у стерильне скляне годинникове скельце та додають метанол;

3) для кращого розчинення, розчин піддають дії ультразвуку;

4) даний розчин відбирають піпеткою та фільтрують;

5) відфільтрований розчин переноситься у стерильну віалу;

6) готовий розчин досліджується за допомогою хромато-мас-спектрометра.

Дослідження проводили на хромато-мас спектрометрі Shimadzu QR2020 EI, за наступних умов:

– капілярна колонка –Rti-5MS (довжина – 30 м; діаметр – 0,25 мм; фаза – 0,5 мкм);

– постійний потік – 1,0 мл/хв, газ-носій – гелій;

– інжектор Split 20:1;

– температура випарника – $T=250^{\circ}\text{C}$;

– термостат – $T_{\text{поч.}}=100^{\circ}\text{C}$, тримати 2хв, нагрівання – $15^{\circ}\text{C}/\text{хв}$, $T_{\text{кінц.}}=280^{\circ}\text{C}$, тримати 10 хв;

– проба – 1,0 мкл (автоматичне введення);

– температур інтерфейсу $T=280^{\circ}\text{C}$, іонного джерел $T=200^{\circ}\text{C}$.

Такий самий процес дослідження проводять й щодо контрольних зразків (чистий слідоносій).

Експеримент:

З метою перевірки даного способу в Закарпатському науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі було проведено наступний експеримент (лабораторні умови, температура повітря в приміщенні лабораторії 20° за Цельсієм, вологість повітря 41%, тиск 755мм ртутного стовпчика, експеримент проводився в латексних рукавичках):

1) сліди отримані шляхом контактної взаємодії предмету носія на поверхні якої міститься зразок наркотичного засобу та чистої поверхні

(для експерименту використовувалися три чисті аркуші паперу білого кольору формату А4).

2) дані сліди на трьох аркушах паперу були оброблені темним магнітним дактилоскопічним порошком (використовувався порошок компанії «SIRCHIE») за допомогою магнітного пензля;

3) виявлені сліди було відкопійовано на відрізки клейкої прозорої стрічки типу «скотч» та наклеєно на чисті аркуші білого паперу;

4) сліди з слідоносіями були упаковані в три різні паперові конверти.

5) було проведено дослідження за раніше описаною процедурою.

Результати експерименту:

В результаті експерименту встановлено, що на слідоносіях, які досліджувались було виявлено наркотичний засіб, який піддавався переносу – героїн. Дані результати були отримані з використанням хромато-мас спектрометру Shimadzu QP2020 EI.

В слідах, що були залишені «чистими» руками (до контакту з наркотичними речовинами) слідів наркотичних засобів або їх залишків виявлено не було.

В слідах, що були залишені руками після контакту з наркотичними речовинами, але які після контакту були очищені під протічною водою з використанням миючих засобів слідів наркотичних засобів або їх залишків виявлено не було.

Отже, виявлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та їх залишків у відбитках пальців рук та відсутність таких речовин у контрольних зразках може свідчити про те, що дана особа контактувала з вищезазначеними речовинами. Однак, стверджувати про це можна лише при правильному вилученні слідів папілярних узорів. При огляді місця події, окрім самого сліду, необхідно вилучати контрольні зразки з поверхні навколо сліду на відстані 5-10см. Контрольні зразки необхідно вилучати так само, як слід папілярних візерунків (наприклад, якщо слід папілярних візерунків виявлено за допомогою дактилоскопічного порошку та вилучено на темну дактилоскопічну плівку, то ділянку для контрольного зразку також необхідно обробити дактилоскопічним порошком та вилучити його на дактилоскопічну плівку). Слід та контрольні зразки необхідно упаковувати в різні пакети, на яких слід нанести відповідні написи. Для спрощення даної процедури також можливо використовувати дактилоскопічні плівки значного розміру (більше 300мм в довжину), що дасть можливість «захоплювати» контрольну ділянку. Даний процес

можливий лише при використанні новітньої та передової техніки, оскільки залишки наркотичної речовини є надмалими, тому є необхідним використання надчутливих хромато-мас-спектрометрів. Також, використання даного методу є можливим при встановленні, чи наявності на різних поверхнях залишки таких речовин.

Даний метод є експериментальним та потребує подальшого вивчення з метою імплементації в слідчу і судово-експертну практику.

Список використаних джерел:

1. Практичні рекомендації з вилучення, фіксації та упакування слідової інформації при проведенні слідчих дій і оперативно-розшукових заходів. Методичний посібник // Київ, 2011. – 69 с.